

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مطالعات اجتماعی

پنجم دبستان

۱۳۹۶

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

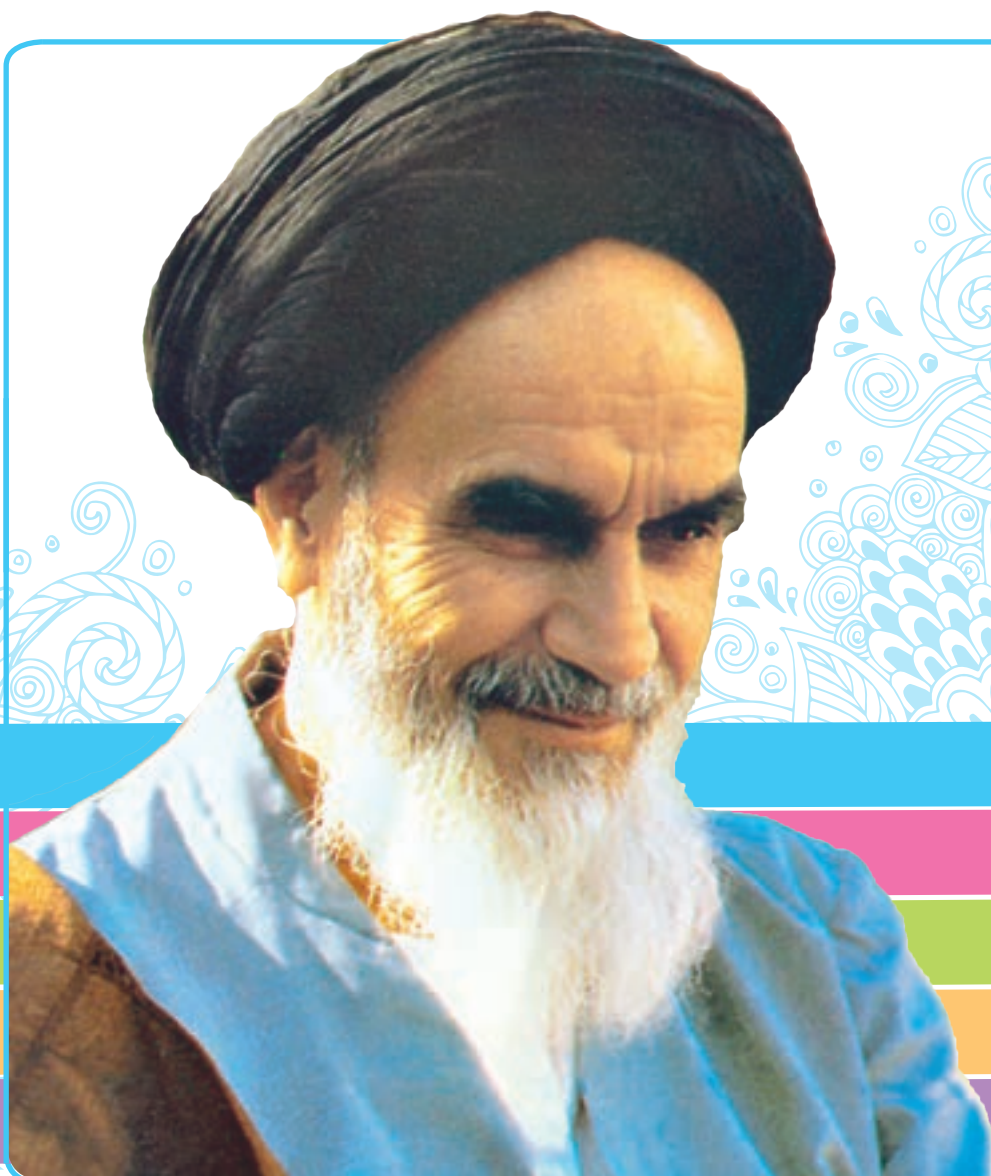

نام کتاب :	مطالعات اجتماعی پنجم دبستان - ۲۴
بدياً آورنده :	سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف :	دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف :	نادر جهان‌آرا، نرگس حاج حسینی، محمدرضا سنگری، ناهید فلاحیان، احمد صمدی، محمدشریف متوالی‌الموتی، محمود معافی، منصور ملک‌عباسی، نازیا ملک‌محمودی و سوسن نوروزی (اعضای شورای برنامه‌ریزی) ناهید فلاحیان و نازیا ملک‌محمودی (مؤلفان) - افسانه حجّتی طباطبائی (ویراستار)
مدیریت آماده‌سازی هنری :	اداره کلی نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
شناسه افزوده آماده‌سازی :	لیدا نیک‌روش (مدیر امور فنی و چاپ) - مجید ذاکری یونسی (مدیر هنری) - محمد عباسی (طراح گرافیک و صفحه‌آرا) - مریم کیوان (طراح جلد) - زهره بیگدلی، گلنار ثروتیان (تصویرگران) - مریم جوادی، محمد عباسی و ابوالفضل بهرامی (عکاسان) - فاطمه باقری مهر، زهرا ایمانی نصر، فاطمه گیتی جبین، زهرا رشیدی مقدم، زینت بهشتی شیرازی، فریبا سیر، مریم دهقان‌زاده، راحله زادفتح‌اله (امور آماده‌سازی)
نشانی سازمان :	تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی) تلفن : ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار : ۹۲۶۶-۸۸۳۰، کد پستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
ناشر :	اداره کلی نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
چاپخانه :	شرکت افست «سهامی عام» (WWW.Offset.ir)
سال انتشار و نوبت چاپ :	چاپ سوم ۱۳۹۶

برای دریافت فایل pdf کتاب‌های درسی به پایگاه کتاب‌های درسی به نشانی www.chap.sch.ir و برای خرید کتاب‌های درسی به سامانه فروش و توزیع مواد آموزشی به نشانی www.irtextbook.com یا www.irtextbook.com مراجعه نمایید.

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس‌برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر، به هر شکل و نوع، بدون کسب مجوز، ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

شابک ۸-۲۴۲۶-۰۵-۹۷۸-۹۶۴ ISBN 978-964-05-2426-8

یکی از یاران امام می گوید :

آقا همیشه تأکید زیادی بر اسراف نکردن داشتند. یک روز من داشتم آب می پاشیدم؛ به من گفتند : این آب خوردن نباشد. گفتم : نه آقا جان، این آبی است که از چاه می آید. گفتند : آب چاهی نباشد که مردم از آن استفاده می کنند.

فهرست

فصل ۱ زندگی با دیگران

- درس ۱- من با دیگران ارتباط برقرار می‌کنم ۲
- درس ۲- احساسات ما ۷
- درس ۳- همدلی با دیگران ۱۲
- درس ۴- من عضو گروه هستم ۱۶

فصل ۲ سرزمین ما

- درس ۵- جمعیت ایران ۲۲
- درس ۶- منابع آب ایران ۲۷
- درس ۷- نواحی صنعتی مهم ایران ۳۲
- درس ۸- راه‌ها و حمل و نقل (۱) ۳۷
- درس ۹- راه‌ها و حمل و نقل (۲) ۴۳
- درس ۱۰- کشور ما چگونه اداره می‌شود؟ ۴۹

فصل ۳ زندگی در نواحی دیگر جهان

- درس ۱۱- کشورهای همسایه (۱) ۵۶
- درس ۱۲- کشورهای همسایه (۲) ۶۲
- درس ۱۳- حرکت‌های زمین ۶۶
- درس ۱۴- زندگی در نواحی مختلف جهان ۷۲

فصل ۴ زیارت مکان‌های مقدس

- درس ۱۵- بازگشت از سفر حج ۸۰
- درس ۱۶- مدینه، شهر پیامبر (ص) ۸۵
- درس ۱۷- سفر به کربلا (۱) ۸۸
- درس ۱۸- سفر به کربلا (۲) ۹۱

فصل ۵ ایران بعد از اسلام

- درس ۱۹- ایرانیان مسلمان حکومت تشکیل می‌دهند ۹۸
- درس ۲۰- وزیران کاردان، شهرهای آباد ۱۰۲
- درس ۲۱- کشورگشایان بی‌رحم ۱۰۶
- درس ۲۲- بازسازی ویرانه‌ها ۱۰۹

خداوند متعال را سپاس می‌گوییم که به لطف او توانستیم کتاب مطالعات اجتماعی پایه‌ی پنجم ابتدایی را تولید و به شما تقدیم کنیم. مطالعات اجتماعی یک حوزه‌ی مهم یادگیری است که درباره‌ی انسان و تعامل او با محیط‌های گوناگون در زمان‌های مختلف (حال، گذشته و آینده) و جنبه‌های گوناگون این تعامل (سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی و...) سخن می‌گوید. به همین دلیل، این حوزه مفاهیم رشته‌های متعدد و مختلفی چون تاریخ، جغرافیا، مدنی، اقتصاد، علوم سیاسی، حقوق، مردم‌شناسی و نظایر آن را در بر می‌گیرد. در برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی کشور ما به منظور سازماندهی تلفیقی محتوا، پنج حوزه‌ی موضوعی انتخاب شده است:

- ۱- فضا و مکان
- ۲- زمان، تداوم و تغییر
- ۳- فرهنگ و هویت
- ۴- نظام اجتماعی
- ۵- منابع و فعالیت‌های اقتصادی

هریک از این حوزه‌ها ناظر به تعدادی از رشته‌های یاد شده است و تعدادی از مفاهیم کلیدی مربوط را پوشش می‌دهد. به علاوه، مطالعات اجتماعی یکی از دروس مهم حامل «آداب و مهارت‌های زندگی» محسوب می‌شود.

برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی با توجه به رویکرد کلی برنامه‌ی درسی ملی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی و اهتمام به شکوفایی آن، می‌کوشد زمینه‌های تربیت فردی و اجتماعی کودکان و نوجوانان را فراهم آورد. هدف غایی مطالعات اجتماعی تربیت افرادی مؤمن، مسئول، آگاه و توانمند در زندگی فردی و اجتماعی، پایبند به اخلاق و ارزش‌های دینی و علاقه‌مند به ایران و هویت اسلامی - ایرانی است. این کتاب درسی شامل ۵ فصل است که در هر فصل دو یا چند حوزه‌ی موضوعی - که در بالا اشاره شد - و مفاهیم کلیدی مربوط به آنها با یکدیگر تلفیق می‌شوند.

در سال سوم، دانش‌آموزان یادگیری این درس را از خانه و خانواده شروع می‌کنند و تا مدرسه ادامه می‌دهند. در سال چهارم این آموزش‌ها در محله، شهر و روستا دنبال می‌شود و تا سطح کشور ادامه می‌یابد. در سال پنجم نیز دانش‌آموزان موضوعات محیطی و اجتماعی را در سطح کشور و کشورهای همسایه دنبال می‌کنند.

این کتاب، همچنین شامل کاربرگ‌هایی است که در پایان آن آمده است. این کاربرگ‌ها جزء کتاب درسی و دربرگیرنده‌ی بخشی از محتوا هستند و اغلب آنها در فرایند تدریس و در کلاس توسط دانش‌آموزان تکمیل می‌شوند.

برای تدریس این کتاب به موارد زیر توجه کنید:

۱- کتاب راهنمای معلم را به دقت بخوانید.

همراه این کتاب، راهنمای تدریس تولید شده است. در این راهنما، برای هر فصل و درس شناسنامه‌ای تنظیم شده است که شما را با چگونگی و میزان تلفیق مفاهیم آشنا می‌کند.

۲- به پرورش مهارت‌ها و نگرش‌ها توجه کنید.

کسب مهارت‌های زندگی اجتماعی یکی از اهداف مهم این کتاب است. دانش‌آموزان باید بتوانند آموخته‌هایشان را در زندگی واقعی به کار ببرند. آموزش مطالعات اجتماعی زمانی به اهداف خود دست می‌یابد که در نگرش‌ها و باورهای دانش‌آموزان نیز تغییرات مطلوبی به وجود آید. برای این مقصود، در این کتاب فعالیت‌های دروس و کاربرگ‌ها طوری طراحی شده‌اند که فضایی برای پرورش مهارت‌ها و درونی‌سازی ارزش‌ها به وجود بیاید. بنابراین، از طراحان سؤال و جواب‌های کلیشه‌ای خودداری کنید. از کتاب‌های تست و تمرین‌های متداول بپرهیزید و به فعالیت‌های کتاب بها بدهید.

۳- تدریس محتوای کتاب را با شرایط محلی و بومی منطبق کنید.

اگرچه بخش اعظم محتوای کتاب به موضوعات مشترک و ضروری برای همه‌ی دانش‌آموزان کشور اختصاص یافته است، شما معلم عزیز می‌توانید با طراحی فعالیت‌های مناسب به نیازهای خاص منطقه‌ی زندگی خود پاسخ دهید و به گسترش آگاهی‌ها و مهارت‌های اجتماعی که به محل زندگی دانش‌آموز مربوط می‌شوند، کمک کنید.

مطالب این کتاب، تنها الگوها و نمونه‌هایی را در اختیار شما می‌گذارد و انطباق آنها با شرایط محلی بر عهده‌ی شما معلم عزیز است.

۴- تفاوت‌های فردی را در نظر بگیرید.

یادگیرندگان به روش‌های مختلف یاد می‌گیرند و سرعت رشد آنها با یکدیگر متفاوت است. بر این اساس، روش تدریس و فعالیت‌ها باید به اندازه‌ای متنوع باشد که همه‌ی دانش‌آموزان با تفاوت‌های ذهنی، فرهنگی و خانوادگی بتوانند از آنها بهره‌برداری کنند.

۵- شیوه‌های مناسب ارزشیابی را به کار ببندید.

به منظور سنجش میزان تحقق اهداف مهارتی و نگرشی کتاب، از به‌کارگیری صرف شیوه‌های مرسوم و کلیشه‌ای آزمون‌های نوشتاری و چهارگزینه‌ای خودداری کنید. به ارزشیابی مستمر فعالیت‌ها توجه کنید و مشاهده، گفت‌وگو، مشارکت در کار گروهی، جمع‌آوری اطلاعات و همه‌ی فعالیت‌های دانش‌آموزان را در نظر بگیرید. نکته‌ی مهم در ارزشیابی، کشف مشکلات یادگیری، تلاش برای اصلاح آن‌ها و ارائه‌ی بازخورد صحیح است. سعی کنید در حین ارزشیابی دریابید که مشکل و نقص آموزش کجاست و چگونه می‌توانید به دانش‌آموز کمک کنید تا کار خود را اصلاح کند.

- توجه کنید که بخش «مطالعه برای انجام فعالیت» در کشورهای همسایه‌ی ایران و تاریخ اسلام فقط برای انجام فعالیت‌های کاربرگ در کلاس در محتوای کتاب گنجانده شده و انجام هر نوع آزمون کتبی از محتوای آن ممنوع است.
- فعالیت‌های مربوط به نقشه تنها در محدوده‌ی پرسش‌های کتاب و کاربرگ‌های ضمیمه انجام شود. به هیچ‌وجه دانش‌آموزان را وادار به ترسیم نقشه و فعالیت‌های اضافی نکنید. یافتن مکان‌ها بر روی نقشه کافی است.

۶- مشارکت خانواده‌ها را جلب کنید.

بسیاری از مهارت‌های زندگی که در این کتاب آمده است، باید در محیط خانواده گسترش و پرورش یابند. لذا توجه خانواده‌ها در این زمینه ضروری است.

علاوه بر موارد یاد شده، لازم است شما معلم عزیز به نکات زیر توجه کنید:

- از تعیین مشق و رونویسی از متون و قصه‌های این کتاب یا نوشتن سؤال و جواب‌های کلیشه‌ای بر اساس متون و درس‌ها خودداری کنید.
  - به‌جز برخی از فعالیت‌هایی که برای منزل تعیین شده‌اند، اغلب فعالیت‌های کتاب و کاربرگ‌ها باید در کلاس و در حین تدریس انجام شوند.
- امید است شما معلم عزیز با به‌کارگیری روش‌های مناسب، فضایی پر نشاط و دلپذیر در کلاس فراهم کنید.

گروه مطالعات اجتماعی - دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری

آدرس وبگاه گروه <http://social studies-dep.talif.sch.ir>